

Τριώδιον Κατανυκτικόν

Ἔνα Πνευματικὸ Ταξίδι
πρὸς τὸ Τέλος τοῦ παλαιοῦ
καὶ τὴν Ἀρχὴ τοῦ Νέου

■ Προετοιμασία γιὰ τὴν Μεγάλη Σαρακοστή (β')

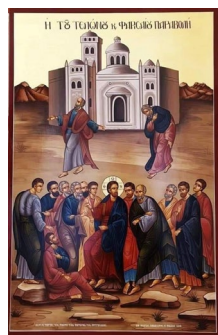
Ἡ ταπείνωση*

Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου

Ἡ πρώτη Κυριακὴ τοῦ Τριωδίου ὀνομάζεται *Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου*.

● Τὴν παραμονὴ τῆς ἡμέρας αὐτῆς, δηλαδὴ στὸν Ἑσπερινὸ τοῦ Σαββάτου ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ λειτουργικὸ βιβλίο τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς ποὺ λέγεται *Τριώδιο*. Ἀπ' αὐτὸ διαβάζονται διάφορα κείμενα ποὺ τὰ προσθέτουμε στοὺς συνηθισμένους ὕμνους καὶ τὶς εὐχὲς τῆς ἑβδομαδιαίας ἀναστάσιμης ἀκολουθίας. **Ὅλα** αὐτὰ τὰ κείμενα παρουσιάζουν τὴν ἐπόμενη μεγάλη πλευρὰ τῆς μετάνοιας [μετὰ τὴν ἐπιθυμία (βλ. *ἐδῶ*, Κυριακὴ Ζακχαίου)]: τὴν ταπείνωση.

● Τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα (Λουκ. ιη' 10-14) περιγράφει ἕναν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι πάντα εὐχαριστημένος μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ποὺ νομίζει ὅτι συμμορφώνεται μὲ ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τῆς θρησκείας. **Εἶναι** βέβαιος γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ πολὺ περήφανος γι' αὐτόν. **Στὴν** πραγματικότητα ὅμως ἔχει παραποιήσει τὸ νόημα τῆς θρησκείας. **Τὴν** ἔχει περιορίσει σὲ ἐξωτερικοὺς τύπους καὶ μετράει τὴν εὐσέβειά του με τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων ποὺ συνεισφέρει στὸ Ναό. **Ὅσο** γιὰ τὸν Τελώνη, αὐτὸς ταπεινώνει τὸν ἑαυτό του καὶ αὐτὴ ἡ ταπείνωση τὸν δικαιώνει μπροστὰ στὸν Θεό.

Ἄν ὑπάρχει μία ἠθικὴ ἀξία ποὺ σχεδὸν ἀπόλυτα παραθεωρεῖται ἢ ἀγνοεῖται σήμερα εἶναι πραγματικὰ ἡ **ταπείνωση**. **Ὁ** πολιτισμὸς, στὸν ὁποῖο ζοῦμε, διαρκῶς ἐνσταλάζει μέσα μας τὴν ἐννοια τῆς ὑπερηφάνειας, τῆς αὐτοεξύμνησης καὶ τῆς αὐτοδικαίωσης. **Εἶναι** οἰκοδομημένος πάνω στὴν ἀλαζονικὴ ὑπόθεση, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πετύχει

ό,τιδήποτε μόνος του, και φτάνει στο να περιγράψει τον Θεό σαν τον **Ένα** που πάντοτε αμείβει τις επιτυχίες και τα καλά έργα του ανθρώπου.

Η ταπεινωση – είτε ατομική, είτε ομαδική, είτε εθνική είναι – θεωρείται δείγμα αδυναμίας, κάτι ανάρμοστο για έναν αληθινό άνθρωπο. **Α**λλά μήπως και οι χριστιανοί σήμερα δεν είναι ποτισμένοι με το πνεύμα του Φαρισαίου; **Μ**ήπως και εμείς δε θέλουμε κάθε προσφορά μας, κάθε «καλή πράξη» μας, καθετί που κάνουμε «για την Έκκλησία» να αναγνωρίζεται, να επαιτείται να δημοσιεύεται;

* * *

Αλλά τί είναι ταπεινωση; **Η** απάντηση σ' αυτή την ερώτηση μπορεί να φανεί παράδοξη γιατί είναι ριζωμένη σε μία περίεργη διαβεβαίωση: **Ο** ίδιος ο Θεός είναι ταπεινός! **Γ**ια εκείνον που γνωρίζει τον Θεό, που Τον ατενίζει μέσα στην δημιουργία Του και στις σωτήριες ενέργειές Του, είναι φανερό ότι η ταπεινωση είναι πραγματικά μία θεία ποιότητα, είναι το ουσιαστικό περιεχόμενο και η λάμψη της δόξας, από την οποία, όπως ψέλνουμε στην Θεία Λειτουργία, είναι «πλήρης ο ούρανός και η γη».

Μέσα στην ανθρώπινη διανοητικότητα μας έχουμε την τάση να μη μπορούμε να συμβιάσουμε την «δόξα» με την «ταπεινωση» – αφού μάλιστα η ταπεινωση θεωρείται ψεγάδι ή ελάττωμα. **Α**κριβώς όμως η άγνοιά μας και η αδεξιότητά μας είναι εκείνα που μᾶς κάνουν ή θα έπρεπε να μᾶς κάνουν να νιώθουμε ταπεινοί. **Ε**ίναι σχεδόν αδύνατο να μεταφέρεις στον σύγχρονο άνθρωπο που τρέφεται με την δημοσιότητα, την αυτοπροβολή και την ατέλειωτη αυτοεξύμνηση, το γεγονός ότι εκείνο που είναι αυθεντικά τέλειο, όμορφο και καλό είναι την ίδια στιγμή γνήσια ταπεινό. **Α**κριβώς γιατί η τελειότητα δεν έχει ανάγκη από την «δημοσιότητα», την εξωτερική δόξα ή από την κάθε είδους επίδειξη.

Ο Θεός είναι ταπεινός γιατί είναι τέλειος. **Η** ταπεινώσή Του είναι ή δόξα Του και ή πηγή κάθε αληθινής όμορφιάς, τελειότητας και καλοσύνης: **Κ**αθένας που προσεγγίζει τον Θεό και Τον γνωρίζει, αυτόματα μοιράζεται την Θεία ταπεινωση και ωραίζεται μέσα σ' αυτή. **Α**υτό συνέβηκε με την Παναγία, την Μητέρα του Χριστού, που η ταπεινωση την έκανε χαρά όλης της οικουμένης και τρανή αποκάλυψη της ωραιότητας πάνω στην γη· αυτό έγινε και με όλους τους Αγίους· **τ**ο ίδιο συμβαίνει και με κάθε ανθρώπινη ύπαρξη στις σπάνιες στιγμές της επαφής της με τον Θεό.

* * *

Πὼς κανεῖς γίνεται ταπεινός; **Ἡ** ἀπάντηση γιὰ ἕνα χριστιανὸ εἶναι ἀπλή: **μ**ὲ τὴν ἐνατένιση τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ἡ σαρκωμένη Θεία ταπείνωση, ὁ Ἕνας, μέσα στὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε, μιὰ γιὰ πάντα, τὴν δόξα Του σὰν ταπείνωση καὶ τὴν ταπείνωσή Του σὰν δόξα. **«**Νῦν», εἶπε ὁ Χριστὸς τὴν νύχτα τῆς ἄκρας ταπείνωσής Του, **«**ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν ἑαυτῷ**»**. **Ἡ** ταπείνωση μαθαίνεται ἐνατενίζοντας τὸν Χριστό, ὁ Ὅποιος εἶπε: **«**Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ**»**. **Τ**ελικὰ γινόμαστε ταπεινοὶ με τὸ νὰ μετῶμε τὸ καθετὶ μὲ μέτρο τὸν Χριστὸ καὶ νὰ ἀναφερόμαστε γιὰ ὅλα σ' Αὐτόν. **Χ**ωρὶς τὸν Χριστὸ ἡ ἀληθινὴ ταπείνωση εἶναι ἀδύνατη, ἐνῶ στὴν περίπτωση τοῦ Φαρισαίου, ἀκόμα καὶ ἡ θρησκεία, γίνεται ὑπερηφάνεια γιὰ τὰ ἐπιτεύγματά του: **ἔ**χουμε δηλαδὴ ἕνα ἄλλο εἶδος Φαρισαϊκῆς αὐτο-δοξολογίας.

* * *

Ἡ περίοδος λοιπὸν τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς ἀρχίζει μὲ μιὰ ἀναζήτηση, μιὰ προσευχὴ γιὰ ταπείνωση ποὺ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς **μετανοίας**. **Γ**ιατὶ μετάνοια, πάνω ἀπὸ καθετὶ ἄλλο, εἶναι ἡ *ἐπιστροφή* *στὴν γνήσια τάξη τῶν πραγμάτων*, ἡ «ἀναμόρφωση τοῦ ἀρχαίου κάλλους». **Ἡ** μετάνοια ἐπομένως εἶναι θεμελιωμένη στὴν ταπείνωση καὶ ἡ ταπείνωση – ἡ θεία καὶ θαυμαστὴ ταπείνωση – εἶναι καρπὸς τῆς καὶ τέρμα τῆς.

«Φαρισαίου φύγωμεν ὑψηγορίαν**»**, λέει τὸ Κοντάκιον τῆς ἡμέρας, «καὶ Τελώνου μάθωμεν τὸ ταπεινὸν ἐν στεναγμοῖς». **Β**ρισκόμαστε μπροστὰ στὶς «πύλες τῆς μετανοίας» καὶ στὴν πιὸ ἐπιβλητικὴ στιγμή τοῦ Ὁρθρου τῆς Κυριακῆς: **ἄ**φοῦ διαβαστεῖ τὸ Ἀναστάσιμο Εὐαγγέλιο καὶ ἀναγγελθεῖ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι..», ψάλλουμε γιὰ πρώτη φορὰ τὰ τροπάρια ποὺ θὰ μᾶς συνοδεύουν σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς:

*Τῆς μετανοίας ἀνοιζόν μοι πύλας Ζωοδότα·
ὀρθρίζει γὰρ τὸ πνεῦμά μου πρὸς ναὸν τὸν ἅγιόν Σου,
ναὸν φέρων τοῦ σώματος ὅλον ἐσπιλωμένον·
ἀλλ' ὡς οἰκτίρμων κάθαρον εὐσπλάγχχνω Σου ἐλέει.*

*Τῆς σωτηρίας εὐθυνόν μοι τρίβους Θεοτόκε·
αἰσχυραῖς γὰρ κατερρύπωσα τὴν ψυχὴν ἀμαρτίαις,
ὡς ραθύμως τὸν βίον μου ὅλον ἐκδαπανήσας·
ταῖς Σαῖς πρεσβεῖαις ρῥσαί με πάσης ἀκαθαρσίας.*

*Τὰ πλήθη τῶν πεπραγμένων μοι δεινῶν
ἐννοῶν ὁ τάλας, τρέμω τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως·
ἀλλὰ θαρρῶν εἰς τὸ ἔλεος τῆς εὐσπλαχνίας Σου,
ὡς ὁ Δαβὶδ βοῶ Σοι·
Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα Σου ἔλεος.*

*† Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου
8.2.2021 ἐκ. ἡμ.*

(*) **Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀλεξάνδρου Σμέμαν**, Μεγάλῃ Σαρακοστή - Πορεία πρὸς τὸ Πάσχα, σελ. 28-33, ἐκδόσεις «Προφύρα», ἔκδοσις ιγ', Ἀθήνα, Ἰανουάριος 2016. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.